

Riktlinje för stads- och byodling samt lokal livsmedelsförsörjning

Normerande styrdokument

Berörd verksamhet: Uppsala kommuns förvaltningar och bolag

Beslutsfattare: Kommunstyrelsen

Beslutsdatum: 2026-06-17

Diarienummer: KSN-2026-01548

Dokumentansvarig: Avdelningschef Strategisk planering, Stadsbyggnadsförvaltningen

Policy

Riktlinje

Rutin

Vägledning

Innehåll

Inledning	3
Syfte	3
Omfattning	4
Principer för stads- och byodling samt lokal livsmedelsförsörjning	4
Definitioner och begrepp	6
Lagbestämmelser och krav	6
Ansvar	7
Relaterade dokument	7

Inledning

Uppsala kommun växer och förväntas ha omkring 303 000 invånare år 2050. Befolkningstillväxten, tillsammans med ökade klimatrelaterade risker och ett förändrat omvärldsläge, ställer höga krav på kommunens förmåga att säkerställa en hållbar och motståndskraftig livsmedelsförsörjning. En stärkt lokal livsmedelsproduktion är en viktig del av kommunens arbete med beredskap, klimatomställning och långsiktig samhällsutveckling.

I Mål och budget 2026 anges att Uppsala kommun ska bidra till omställningen till ett hållbart samhälle genom att främja en hållbar och motståndskraftig livsmedelsförsörjning. Det innefattar att underlätta för invånare, föreningar och näringsliv att odla lokalt, främja innovativa och cirkulära lösningar samt utveckla ett lokalt förankrat livsmedelssystem som stärker försörjningsberedskapen. Kommunen ska också främja mer lokal och stadsnära odling i form av fritids- och småskalig kommersiell odling som bidrar till ökad livskvalitet, sociala mötesplatser och en utvecklad grönstruktur. Kommunens bolag ska involveras i arbetet och uppmuntras att testa olika lösningar, och kommunen ska verka för cirkulära och långsiktigt hållbara affärsmodeller inom livsmedelsproduktionen samt öka användningen av lokalt producerat biokol.

Att möjliggöra odling i olika skalor är centralt för att nå dessa mål. Odling är en uppskattad aktivitet som bidrar till gemenskap, lärande och välbefinnande, men som samtidigt ställer särskilda krav på markanvändning, tillgång till vatten och andra anpassningar. Möjligheten att odla nära bostaden varierar mellan olika delar av kommunen. Behovet av gemensamma odlingsytor är ofta störst i tätbebyggda områden med flerfamiljshus, men finns även i småhusområden, tätorter och på landsbygden, särskilt för mer ytkrävande grödor. Oavsett bebyggelse typ kan odlingsytor fungera som sociala mötesplatser och stärka lokalsamhällets motståndskraft.

Ur ett beredskapsperspektiv har odling ett mervärde som sträcker sig bortom själva livsmedelsproduktionen. Kunskap om odlingstekniker, tillgång till fröer och utsäde samt möjligheter till förvaring och tillvaratagande av skörd kan vara avgörande vid kriser och krig. Även de sociala nätverk och den samhörighet som byggs kring gemensam odling bidrar till ökad trygghet och handlingsförmåga i lokalsamhället. Placering av odlingsytor i anslutning till skolor och förskolor skapar dessutom goda förutsättningar för pedagogisk verksamhet och erfarenhetsutbyte mellan generationer.

För att möta framtidens behov ska det finnas goda förutsättningar för odling i olika skalor i hela kommunen. Stads- och byodling ska vara integrerad i den fysiska planeringen och bidra till lokal självförsörjning, attraktiva gröna miljöer och ett robust livsmedelssystem. Planering av odlingsytor ska ske med hänsyn till vattenförsörjning, näringsbalanser och hållbara kretsloppslösningar. Närhet till skolor och förskolor ska vara en del av lokaliseringen för att stärka lärande, gemenskap och beredskap.

Syfte

Riktlinjens syfte är att:

- Säkerställa en enhetlig hantering av frågor som rör stads- och byodling samt lokal livsmedelsförsörjning i Uppsala kommun, i relation till cirkulära flöden och kommunens krisberedskap.

Omfattning

Riktlinjen gäller för hela Uppsala kommunkoncern och ska tillämpas av nämnder, förvaltningar och kommunala bolag. Riktlinjen är styrande vid planering, förvaltning och utveckling av åtgärder som rör lokal livsmedelsförsörjning samt stads- och byodling, med särskilt fokus på stadsbygden.

Riktlinjen omfattar kommunal mark i form av allmän platsmark, kvartersmark och icke planlagd mark. Den är också styrande vid kommunens dialog, samverkan och olika typer av stöd till odling på privat mark, när detta sker inom kommunens uppdrag och gällande regelverk. Eventuella avsteg från riktlinjen ska vara särskilt motiverade och dokumenteras.

Principer för stads- och byodling samt lokal livsmedelsförsörjning

Uppsala kommuns arbete med lokal livsmedelsförsörjning, odling och beredskap styrs av nationell lagstiftning, regionala och lokala strategier samt kommunens politiska mål och uppdrag. Kommunen har enligt lag ansvar för samhällsplanering, miljöskydd och krisberedskap, samtidigt som Mål och budget anger inriktning för hållbar utveckling, klimatomställning och försörjningsberedskap.

För att dessa mål ska få genomslag i praktiken krävs ett samordnat och likartat arbetssätt inom hela kommunkoncernen. En gemensam förståelse och hantering av uppdraget skapar förutsättningar för att kommunens nämnder, förvaltningar och bolag ska kunna agera samstämmigt, prioritera rätt och bidra till helheten. Det underlättar också samverkan med invånare, näringsliv och civilsamhälle samt säkerställer att kommunens insatser för lokal livsmedelsförsörjning och odling är långsiktiga, effektiva och i linje med fullmäktiges viljeriktning.

Uppsalaborna ska ges många och varierade odlingsmöjligheter

Kommunen ska verka för att Uppsalaborna ska ha tillgång till många och varierade odlingsmöjligheter. Föreningsdrivna odlingsområden och flexibla odlingsformer ska kunna etableras inom kommunen. Potentiella platser för odling ska kartläggas löpande och kunna utgöra underlag för översiktsplanering. Olika typer av stöd till föreningar och initiativ från civilsamhället ska vara tillgängligt. Regler och praxis för odling på olika typer av mark ska vara tydliga. Uppföljning ska vara etablerad genom politiskt fastställda mål och indikatorer.

Kommunen ska främja småskalig kommersiell odling och underlätta för näringsidkare inom lokal livsmedelsförsörjning

Kommunen ska säkerställa förutsättningar för småskalig kommersiell odling och lokal livsmedelsförsörjning i Uppsala kommun. Lämpliga ytor för odling ska kartläggas löpande i både stad och på landsbygder, och regler för upplåtelse, ansvar och villkor ska vara tydliga. Pilotprojekt och testbäddar för odling och förädling ska ha etablerade stödstrukturer. Kommunikation ska vara tillgänglig och underlätta etablering av odlingsverksamheter. Kunskap om odlingsaktörers och näringslivets behov ska vara ett underlag för långsiktigt hållbara etableringar.

Uppsala kommun ska verka för lokalt producerade livsmedel i kommunala verksamheter

Uppsala kommun ska verka för att erbjuda lokalt producerade livsmedel i kommunala verksamheter. För detta ska strategisk styrning, fungerande samverkan och ändamålsenliga inköpsformer vara etablerade. Samarbetsformer mellan kommunen och lokala livsmedelsproducenter ska vara tydliga och långsiktiga. Pilotprojekt inom exempelvis skola samt vård- och omsorgsverksamhet ska kunna genomföras och fungera som prövade arbetssätt. Arbetet ska utgå från politiskt fastställda mål samt kunskap om tillgång, efterfrågan och lokala producenters förutsättningar.

Möjlighet till odling ska främjas inom kommunala verksamheter och bolag

Möjlighet till odling ska främjas inom kommunala verksamheter och bolag i Uppsala kommun, särskilt inom skola, vård och omsorg samt i kommunala boendemiljöer. Samverkan mellan berörda förvaltningar och bolag ska vara fungerande och tydligt organiserad. Odling ska användas som en resurs med koppling till hållbar utveckling, krisberedskap, hälsa och sociala värden.

Kommunen ska samordna resurser för att skapa förutsättningar för cirkulära resursflöden

Uppsala kommun ska ha ett samordnat och cirkulärt resursutnyttjande inom stadsbyggnadsprocessen kopplat till stads- och byodling. Infrastruktur, material och resurser ska vara planerade och använda på ett sätt som möjliggör gemensamma och långsiktigt hållbara lösningar. Cirkulära metoder ska vara integrerade i kommunens planering för att bidra till stärkt hållbarhet, resiliens samt tydliga kopplingar mellan naturresurser, tekniska system och stadsutveckling. Där är bevattning, näringsämnen och biokol av särskild vikt.

Kommunen ska ha en god samverkan med lokala aktörer inom hela kedjan från producent till konsument

Samverkan med lokala aktörer inom livsmedelssystemet i Uppsala kommun, från produktion till konsumtion, ska vara långsiktig och strukturerad. Formaliserade samarbetsformer, återkommande dialog och deltagande i relevanta nätverk ska vara etablerade arbetssätt. Civilsamhälle och näringsliv ska vara centrala samverkansparter. Tillgänglighet, kunskapsutbyte och engagemang kring lokal livsmedelsförsörjning ska bidra till ett robust, lokalt och cirkulärt livsmedelssystem.

Kommunen ska säkerställa infrastruktur och funktioner för lokal livsmedelsförsörjning

Infrastruktur och funktioner för lokal livsmedelsförsörjning—såsom odlingsbar mark, bevattning, växthus, lager, förädling, distribution, marknadsplatser och avsättning—ska säkerställas inom Uppsala kommun. Förutsättningarna ska vara långsiktiga, samordnade och kunskapsbaserade. Hela livsmedelskedjan ska vara integrerad i planeringen. Kommunens markanvändning ska bidra till lokal produktion och kompletteras med tydliga krav och incitament för ätbara inslag.

Kommunen ska ha en tydlig profil inom odling och ta en ledande roll för stads- och byodling samt lokal livsmedelsförsörjning.

Uppsala kommun ska ha en tydlig profil inom stads- och byodling samt en ledande roll inom lokal livsmedelsförsörjning. Den interna kompetensen ska kontinuerligt stärkas genom tydliga arbetssätt för kunskapsdelning, uppföljning och erfarenhetsutbyte. Dialog och samverkan mellan berörda förvaltningar och kommunala bolag ska vara etablerad och bidra till god samordning och hög genomslagskraft.

Definitioner och begrepp

Stadsodling

Odling av livsmedel inom tät stadsbebyggelse, exempelvis på gårdar, i parker, på tak eller andra urbana ytor.

Byodling

Lokal och småskalig odling i anslutning till landsbygds- eller bymiljöer, ofta med fokus på hållbarhet, gemenskap och lokal livsmedelsproduktion.

Fritidsodling

Icke-kommersiell odling som bedrivs för hushållsbehov, rekreation, gemenskap eller pedagogiska syften.

Småskalig kommersiell odling

Yrkesmässig livsmedelsodling i begränsad skala, ofta med lokal försäljning och korta distributionskedjor.

Cirkulära flöden

System där resurser som näringsämnen, organiskt material, vatten och energi återanvänds och tas tillvara inom odling och livsmedelsproduktion för att minska miljö- och klimatpåverkan.

Försörjningsberedskap

Förmåga att upprätthålla tillgången till livsmedel vid kriser, störningar eller höjd beredskap, inklusive kunskap, infrastruktur och lokala produktionsmöjligheter.

Allmän plats

Mark inom en detaljplan som är avsedd för gemensamt behov och ska vara tillgänglig för allmänheten, till exempel parker, torg och gator.

Kvartersmark

Mark inom en detaljplan som inte är allmän plats eller vattenområde, utan är avsedd för enskilda ändamål även om flera kan nyttja den. Till exempel bostäder, verksamheter och skolverksamheter.

Lagbestämmelser och krav

Odling på kommunal mark ska ske i enlighet med gällande lagstiftning och vara förenlig med kommunens planering. Allmän platsmark ska fortsatt vara tillgänglig för allmänheten och användning av mark ska regleras genom tillstånd eller avtal. Odling ska bedrivas på ett miljö- och hälsomässigt säkert sätt, med tydligt ansvar för skötsel och återställande, samt uppfylla tillämpliga krav vid försäljning eller servering av livsmedel.

- Plan- och bygglagen (PBL, 2010:900)
- Miljöbalken (MB, 1998:808)
- Ordningslagen (1993:1617)
- Jordabalken (1970:994)
- Kommunallagen (2017:725)
- Livsmedelslagen (2006:804)

Ansvar

Berörda nämnder och styrelser ansvarar för att riktlinjen tillämpas inom respektive ansvarsområde i enlighet med gällande reglemente och bolagsordningar. Nämnder och styrelser ansvarar för att riktlinjen omsätts i verksamheten och beaktas vid planering, prioritering och genomförande av åtgärder som rör lokal livsmedelsförsörjning samt stads- och byodling.

Förvaltningar och kommunala bolag ansvarar, inom ramen för sina uppdrag och beslutade delegationer, för att genomföra åtgärder i enlighet med riktlinjen samt för samverkan med andra berörda aktörer inom kommunkoncernen.

Närmare ansvarsfördelning på tjänstepersonsnivå regleras i respektive nämnds eller styrelses delegationsordning och i interna styrande dokument.

Relaterade dokument

Denna riktlinje ska tillämpas i samspel med kommunens övergripande mål och styrning för hållbar utveckling, samhällsplanering och beredskap. Riktlinjen konkretiserar inriktningen i Mål och budget 2026, särskilt uppdrag 27 om en hållbar och motståndskraftig livsmedelsförsörjning och ska ses i samband med relevanta policyer, strategier och planer som rör markanvändning, grönstruktur, klimatomställning och krisberedskap. Tillsammans ska dessa dokument bidra till ett samordnat och långsiktigt arbete för att stärka lokal livsmedelsproduktion och möjliggöra odling i olika skalor i hela kommunen.

- Översiktsplan för Uppsala, 2016
- Uppsalas grön – och blåstrukturplan, 2026
- Riktlinjer för Uppsalas parker, 2013
- Riktlinje för utemiljöns yta och kvalitet vid förskola och grundskola, 2020
- Riktlinje för bevarande av jordbruksmark, 2025
- Riktlinje för betesmark, 2020
- Uppsala kommuns landsbygdsprogram, 2025
- Handlingsplan för landsbygdsprogrammet 2025-2028
- Avfallsplan – Program för ett cirkulärt Uppsala utan avfall (2022)
- *Uppsalahem ABs styrande dokument för hållbar utemiljö och social hållbarhet*
- *Uppdrag i Mål och budget*